

Apró tárgyak - nagy összefüggések

Pröhle Gergely

John Lukacs könyveivel olyan pillanatokban találkoztam, amikor a mindennapok zűrzavarában, kisebb-nagyobb ügyek intézése közepette nagy szükségem volt arra, hogy valaki a tágabb összefüggésekre irányítsa a figyelmemet. A rendszerváltás forгатagában üdítő olvasmány volt a *Budapest 1900*, ami a szocializmusból kikeveredő Magyarország politikai fejlődésének kultúrszociológiai hátterét is felvázolta, amellet, hogy persze mélyebben megismertetett a szülővárossal. Már külügyi tisztviselőként, az európai, transzatlanti gondolat odaadó, de nem kritikátlan híveként olvastam a *Magyarország helye Európában* című tanulmányát, melynek két gondolatmenetét gyakran idéztem fel olyankor, amikor nyugati tárgyalópartnereim próbálták megérteni a magyar külpolitika mozgatórugóit. Most visszakerestem ezeket a mondatokat, így szólnak:

„Minden magyar függetlenségi törekvés (Rákóczi, Kossuth, Károlyi) Nyugat-Európa felé irányuló várakozása hiábavaló. A nagy magyar államférfiak (Fráter György, Bethlen Gábor) kénytelenek kompromisszumokat kötni, néha a Kelettel is.”

Komoly reálpolitikai megfontolások forrása ez a tapasztalat. És a másik:

„Hogy anémet és az orosz visszavonulás „Zwischeneuropa”-ból állandó marad? Nem tudhatjuk. E sorok írója szerint: éppen ezért egy szoros magyar-cseh-lengyel katonai szövetség megteremtése a NATO-hoz való tartozásnál is kívánatosabb kellene, hogy legyen.”

Magyarország geopolitikai helyzetének, a nagyhatalmakhoz való viszonyának megértéséhez és az adott politikai helyzetben az ehhez igazodó önálló cselekvés meghatározásához kiváló iránytűt adtak tehát John Lukacs írásai.

S végül, ötvenedik születésnapom környékén vettem kezembe az *Isten velem* című kötetet, ami a pályájától búcsúzó professzor írásait tartalmazza. Az ötödik X-en túl mindenkinek javára válik, ha elolvassa egy sokat látott öreg ember gondolatait a becs- és bírvágyról, az irigységről és az élvezetről, de legfőképpen a háláról, ami mindig a múltból fakad, de a jelenvaló elégedettség záloga is egyben.

„Leszállt az este. Eltűnődtem, miért ez a végtelen szellemi és szívbeli elégedettség? Ahogy itt ülök, és nézem a lobogó lángokat? Azért, mert mindez van, még mindig megvan: ez a szoba, ezek az öreg bútorok, amelyeken itt-ott borostyánszínű, zöld és arany fények csillannak, a mélyvörös szőnyeg csöndje, a pusztá léte ezeknek a lélegző tárgyaknak, egy régi világ túlélőinek, itt körülöttem, amiket megmentettem, megvásároltam, összegyűjtöttem – az értékük miatt? Nem: az atmoszférájuk miatt.”

Néhány héttel ezelőtt megérkezett John Lukacs hagyatékának az a része a Ludovika épületébe, amit az örökösök Magyarországra szántak. A kis konténert – különböző adminisztrációs okokból – egyelőre nem bonthatjuk fel, de a tartalmát ismerjük. A tudományos világ nyilván elsősorban feljegyzésekre, levelekre, dokumentumokra számít, olyasmikre, amik a nagy összefüggések mesterének életművét árnyalják, gondolkodásának még alaposabb megismerését lehetővé tennék. A ládában azonban papírok helyett kisebb-nagyobb tárgyak vannak. A „régis világ túlélői” – ahogy Lukacs írja, a maguk kétségtelen atmoszféra-teremtő erejével. A professzor hosszú élete egy lezárt életmű megnyugtató érzésével, ugyanakkor az élet apró örömeitől való búcsúzás fájdalommal ért véget. Az Amerikában maradt hagyaték rész kutatói nyilván foglalkoznak majd a levelezéssel, az esetleg kiadatlan kéziratokkal.

Mi örömmel fogadjuk azokat a tárgyakat, amik körülvették John Lukacsot, amit „megmentett, megvásárolt, összegyűjtött”. Churchill és Tocqueville büsztjét, a kristály dekantereket, amelyekből olasz vörösbort töltött magának és számos vendégének, az olasz kávéfőzőt, aminek segítségével írás közben felfrissült, számos fényképet, apróságot és a kottáit, melyek csak ritkán kellettek neki, hiszen egy-egy jó hangulatú alkalommal „séróból” is elzongorázott jó néhány jazz-örökzöldet. John Lukacs életörömeinek és életminőségének emlékei ezek. Persze itt lesznek velünk kitüntetései, elismerő oklevelei is, amelyek a nagy formátumú tudóst, a tekintélyes professzort ismerik el. Reményeink szerint e tárgyak jelenléte emlékezteti majd az erre járókat: érdemes elolvasni azokat a nagyívű gondolatokat, amelyek az ezen apróságok által teremtett atmoszférában íródtak.